

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

6 sierpnia 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Agnieszka Góra-Błaszczkowska
(przewodniczący, sprawozdawca)
SSN Agnieszka Jurkowska-Chocyk
SSN Dariusz Pawłyszcz

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 6 sierpnia 2025 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej Bank w W.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku
z 20 maja 2022 r., I ACa 415/22,
w sprawie z powództwa A.K. i B.K.
przeciwko Bankowi w W.
o zapłatę i ustalenie,

- 1. oddala skargę kasacyjną;**
- 2. zasądza od Banku w W. na rzecz A.K. i B.K. kwoty po 1350
(tysiąc trzysta pięćdziesiąt) złotych tytułem kosztów
postępowania kasacyjnego.**

Agnieszka Jurkowska-Chocyk Agnieszka Góra-Błaszczkowska Dariusz Pawłyszcz
(R.N.)

UZASADNIENIE

B.K. i A.K. wnieśli o zasądzenie od pozwanego Banku z siedzibą w W. łącznie 92 488,78 zł wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie liczonymi od 27 czerwca 2020 r. do dnia zapłaty, tytułem zwrotu nienależnych świadczeń spełnionych przez stronę powodową na rzecz pozwanego, w okresie od 24 listopada 2010 r. do 22 maja 2020 r. w związku z wykonywaniem umowy, sporządzonej 6 października 2008 r., a także o ustalenie nieistnienia stosunku prawnego kredytu, wynikającego z umowy kredytu hipotecznego, zawartej pomiędzy powodami a poprzednikiem prawnym pozwanego.

Wyrokiem z 12 stycznia 2022 r. Sąd Okręgowy w Bydgoszczy zasądził od pozwanego na rzecz powodów do niepodzielnej ręki kwotę 92 488,78 zł wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie za okres od 27 czerwca 2020 roku do dnia zapłaty (pkt 1), ustalił nieistnienie stosunku prawnego kredytu wynikającego z umowy o kredyt hipoteczny, zawartej pomiędzy powodami a poprzednikiem prawnym pozwanego, Bankiem1 Spółką Akcyjną z siedzibą w W., sporządzonej 6 października 2008 roku, a podpisanej 7 października 2008 roku (pkt 2) oraz orzekł o kosztach procesu (pkt 3).

Wyrokiem z 20 maja 2022 r. Sąd Apelacyjny w Gdańsku, po rozpoznaniu apelacji pozwanego, zmienił zaskarżony wyrok w punkcie 1 w ten tylko sposób, że odsetki ustawowe za opóźnienie zasądził do dnia 2 maja 2022 r. i zastrzegł, że pozwany korzystając z prawa zatrzymania jest uprawniony do wstrzymania się ze spełnieniem świadczenia zasądzonego na rzecz powodów, do czasu zaofiarowania przez powodów pozwanemu kwoty 160 000 zł obejmującej wartość wypłaconego powodom kredytu albo zabezpieczenia roszczenia pozwanego o zapłatę tej kwoty (pkt I), oddalił apelację w pozostałym zakresie (pkt II) oraz orzekł o kosztach postępowania apelacyjnego (pkt III).

Sąd Apelacyjny podzielił ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd Okręgowy, zgodnie z którymi powodowie zawarli z poprzednikiem prawnym pozwanego, Bankiem Spółką Akcyjną z siedzibą w W., umowę o kredyt hipoteczny, sporządzoną 6 października 2008 r., na kwotę 160 000 zł, indeksowany do waluty obcej CHF, z okresem kredytowania

336 miesięcy. Kredyt był oprocentowany według zmiennej stopy procentowej, która na dzień sporządzenia umowy wynosiła 4,32167 % w stosunku rocznym. Zabezpieczenie kredytu stanowiła m.in. hipoteka kaucyjna do kwoty 320 000 zł.

W okresie od 24 listopada 2010 r. do 22 maja 2020 r. powodowie przekazali pozwanemu łącznie kwotę 92 488,78 zł z tytułu spłat rat kapitałowo-odsetkowych. Pismem z 25 czerwca 2020 r. powodowie skierowali do pozwanego reklamację w związku z kredytem, wnosząc o zwrot uiszczonych rat z tytułu nieważności umowy o kredyt. Pismem z 26 czerwca 2020 r. pozwany poinformował o negatywnym rozpoznaniu reklamacji.

Sąd drugiej instancji wywiódł, iż umowa kredytowa z powodami jako konsumentami była zawierana na podstawie wzorca umownego, przygotowanego jednostronnie przez profesjonalistę - bank będący poprzednikiem prawnym pozwanego. Rozliczenia między stronami następowały zgodnie z treścią Regulaminu kredytu hipotecznego, czyli wzorca umowy w rozumieniu art. 384 § 1 k.c. Niedozwolone klauzule umowne, w tym klauzula ryzyka indeksacji, znajdowały się w dokumencie sformułowanym bez udziału kontrahentów. Osoby fizyczne nie miały żadnego wpływu na kształtowanie jego treści. Samo wypełnienie przez powodów wniosku kredytowego nie mogło stanowić wystarczającej przesłanki do przyjęcia, że kwestia indeksacji była wynikiem indywidualnych uzgodnień między stronami. Rola konsumenta sprowadzała się do tego, że mógł umowę kredytu w zaproponowanej postaci podpisać lub nie. Klient nie miał żadnego wpływu na zdefiniowanie „Tabeli”, w oparciu o którą dochodziło do rozliczenia ani też mechanizmu przeliczania kredytu do wypłaty, a następnie rat do spłaty. Te postanowienia podlegały ocenie pod kątem ochrony konsumenckiej przez pryzmat art. 385¹ k.c. Ciężar wykazania faktu indywidualnego uzgodnienia zapisu spoczywał na pozwanym (art. 385¹ § 4 k.c.). Powodowie stanowczo podkreślali, że nie informowano ich, czym jest kredyt indeksowany czy tabela kursów, nie mówiąc już o zmianie takich postanowień umowy. Samo zapoznanie się z projektem umowy czy Regulaminem nie świadczy o tym, że powodowie w sposób świadomy i swobodny wybrali kwestionowane obecnie rozwiązania, skoro nie wyjaśniono im dostatecznie konsekwencji tego ryzyka.

Sąd Apelacyjny wskazał, że eliminacja klauzul niedozwolonych, ze względu na ich wagę i liczbę oraz znaczenie dla zawartej umowy uniemożliwiała przyjęcie, że umowa mogła funkcjonować dalej z pominięciem abuzywnych jej postanowień. Musiało to skutkować ustaleniem nieważności tej umowy w całości. Umowę kredytu hipotecznego określono jako „indeksowaną do CHF”, przy czym wartości kwoty 160 000 zł we frankach szwajcarskich nie podano w umowie, a spłata kredytu miała odbywać się według rat kredytu obejmujących część kapitałową oraz odsetkową w terminach i wysokościach określonych w umowie.

Powodowie byli zainteresowani uzyskaniem środków pieniężnych na budowę domu; rodzaj kredytu był uzależniony od oferty złożonej przez Bank z uwzględnieniem zdolności kredytowej powodów. Powodowie zostali poinformowani, że tylko zaproponowana umowa kredytu walutowego umożliwi im uzyskanie środków w potrzebnej wysokości. Kredyt został wypłacony i był spłacany w złotych. Konsumenci nie mieli żadnego wpływu na wysokość miesięcznej raty (wyliczanej przez Bank na podstawie wewnętrznie ustalonej Tabeli kursów), ani też na datę wypłaty środków. Wysokość wypłaconego świadczenia przekładała się na arbitralny sposób ustalania comiesięcznej raty spłaty kredytu, również wyliczanej za pomocą Tabel kursowych poprzednika prawnego pozwanego. Takie zapisy umowy Sąd ocenił jako abuzywne w rozumieniu art. 385¹ k.c. i niemogące wywierać skutków w relacji z konsumentem, a zarazem na tyle istotne, że ich wyeliminowanie uniemożliwia utrzymanie umowy w mocy na podstawie pozostałych jej postanowień.

Zdaniem Sądu drugiej instancji postanowienia § 2 pkt 12, § 7 ust. 4, § 9 ust. 2 pkt 1 i 2 oraz § 13 ust. 7 Regulaminu miały charakter niedozwolony, a ich wyeliminowanie z umowy skutkować musiało stwierdzeniem nieważności całej umowy. Określenie wysokości należności obciążającej konsumenta z odwołaniem do tabel kursów ustalanych jednostronnie przez bank, bez wskazania obiektywnych kryteriów, było nietransparentne, pozostawiało pole do arbitralnego działania banku i w ten sposób obarczało kredytobiorcę nieprzewidywalnym ryzykiem oraz naruszało równorzędność stron. Nie jest też wystarczające i skutkujące ochroną dla Banku, odebranie od powoda jako konsumenta, blankietowego oświadczenia o świadomości ponoszonego ryzyka kursowego w związku z zawarciem umowy o kredyt hipoteczny indeksowany do waluty obcej. Wprowadzenie do umowy kredytu hipotecznego

zawieranego na wiele lat, w celu zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych, mechanizmu działania ryzyka kursowego, wymagało szczególnej staranności Banku w zakresie wyraźnego wskazania zagrożeń wiążących się z oferowanym kredytem, tak by konsument miał pełne rozeznanie konsekwencji ekonomicznych zawieranej umowy. Tymczasem bank jako profesjonalista był świadomy, że wystawia na nieograniczone ryzyko kursowe kredytobiorców, oferując tego rodzaju produkt celem zwiększenia popytu na swoje usługi, przerzucając w całości ryzyko kursowe na konsumenta.

Sąd Apelacyjny wskazał, że istota sporu sprowadzała się do oceny, czy umowa mogła dalej funkcjonować w obrocie jako umowa kredytu, po wyeliminowaniu z niej wskazanych niedozwolonych klauzul, bez zastępowania tych postanowień innym mechanizmem przeliczeniowym opartym na przepisach Kodeksu cywilnego. Na tak postawione pytanie Sąd drugiej instancji udzielił odpowiedzi negatywnej. Bank dokonywał przeliczenia zadłużenia kredytobiorcy na walutę obcą dopiero po wypłacie poszczególnych transz kredytu w złotych. Powodowie do chwili uruchomienia środków nie wiedzieli, ile faktycznie będzie wynosić ich zobowiązanie do spłaty w walucie obcej i ostateczna kwota rat do spłaty w złotych. O ile więc kredytobiorcy, składając wniosek i biorąc pod uwagę kurs waluty z tej daty, mogli szacunkowo obliczyć, jaka będzie kwota ich zobowiązania wyrażona w walucie obcej, o tyle nie byli w stanie przewidzieć wysokości kursu, według którego suma kredytu będzie przeliczona zgodnie z umową, ani tym bardziej określić wysokości rat przewidzianych do spłaty. W tym zakresie musieli mieć co miesiąc przygotowane na koncie środki, z reguły z naddatkiem, by Bank pobrał z rachunku wyliczoną przez siebie ratę wg kursu z owej Tabeli, również ustalonej przez pozwanego. Brak możliwości obiektywnego ustalenia kwoty kredytu, zasad i terminu jego spłaty (po wyeliminowaniu spornych klauzul), świadczył o tym, że umowa nie zawierała istotnych elementów charakterystycznych dla tego kontraktu, co musiało skutkować jego nieważnością w całości po oświadczeniu przez konsumentów, że nie wyrażają świadomej i swobodnej zgody na kontynuowanie owej umowy i liczą się ze skutkami restytucyjnymi owej nieważności.

W ocenie sądu drugiej instancji, powodowie mieli interes prawny w żądaniu ustalenia nieważności umowy kredytowej (art. 189 k.p.c.), a co za tym idzie ustalenia

nieistnienia stosunku prawnego wywołanego nieważną umową kredytu, skoro umowa ta została zawarta na okres 30 lat, a przesądzenie kwestii związanych z obowiązywaniem umowy rzutowało automatycznie na problem zabezpieczeń, w tym hipotek ustanowionych na nieruchomości oraz stabilizowało sytuację prawną klientów Banków pod kątem tego, czy powinni kontynuować spłatę.

Jeżeli umowa kredytu stała się trwale bezskuteczna (nieważna), świadczenia spełnione na jej podstawie powinny być postrzegane jako świadczenia nienależne w rozumieniu art. 410 § 2 k.c. W tym zakresie zastało przesądzone stosowanie tzw. teorii dwóch kondykcji, a nie tzw. teorii salda - sprowadzającej się do automatycznego rozliczenia stron i zasądzenia jedynie ewentualnej nadwyżki między świadczeniem banku a kredytobiorcy.

W ocenie Sądu Apelacyjnego oświadczenie pozwanego z 28 kwietnia 2022 r. (doręczone powodom 2 maja 2022 r.) o skorzystaniu z zarzutu prawa zatrzymania było skuteczne w aspekcie prawnoprocesowym oraz odniosło zamierzone skutki prawnomaterialne. Do istotnych cech umowy kredytu należy m.in. odpłatność (kredytobiorca zobowiązany jest do zapłaty odsetek i ewentualnej prowizji dla banku). Oprocentowany kredyt jest umową wzajemną, gdy odsetki oprócz elementu waloryzacyjnego zawierają także zysk, wymierną ekonomiczną korzyść dla dającego kredyt. Dążenie do uzyskania tego świadczenia pieniężnego stanowi podstawę i przyczynę zobowiązania się kredytodawcy do udostępnienia własnego kapitału i przesądza o wzajemnym charakterze kontraktu. Zapłata wynagrodzenia za świadczenie banku musi być uznana za element przedmiotowo istotny umowy kredytu. Zapłata odsetek, jako możliwego elementu wynagrodzenia za świadczenie banku z umowy kredytu, staje się zatem świadczeniem głównym, które nie może być kwalifikowane jako świadczenie uboczne. Odsetki od udzielonego kredytu bankowego są elementem składowym świadczenia głównego stron umowy kredytu, z jednej strony stanowią bowiem cenę płaconą przez kredytobiorcę za korzystanie z oddanych mu do dyspozycji środków finansowych banku, z drugiej zaś strony - wynagrodzenie pobierane przez bank za udostępnienie tych środków.

Sąd Apelacyjny uwzględnił zarzut pozwanego dotyczący ziszczenia się ustawowych przesłanek prawa zatrzymania oraz dokonanie prawidłowych czynności

procesowych. Oświadczenie pozwanego z 28 kwietnia 2022 r. o skorzystaniu przez pozwanego z prawa zatrzymania zostało doręczone powodom w dniu 2 maja 2022 r. i zawierało właściwą treść przez wskazanie źródła i wysokości świadczenia wstrzymującego; było więc skuteczne. Zarzut zatrzymania ma podwójny charakter: w zakresie prawa materialnego stanowi on, podobnie jak zarzut potrącenia, jednostronne oświadczenie woli, prowadzące do zahamowania skuteczności roszczenia strony przeciwnej i musi być skierowane do strony a nie do jej pełnomocnika, chyba że dysponuje on szerszym niż procesowe pełnomocnictwem.

Od wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku skargę kasacyjną wywiódł pozwany, zaskarżając go w całości. Zaskarżonemu orzeczeniu zarzucił:

1. naruszenie przepisów prawa materialnego, tj.: - art. 385¹ § 1 k.c. w zw. z art. 4 ust. 2 Dyrektywy 93/13; - art. 385¹ § 1 i 2 k.c.; - art. 69 ust. 3 ustawy z 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe (Dz.U. 1997 Nr 140, poz. 939) (dalej "Prawo bankowe") oraz art. 65 k.c. i art. 358 § 2 k.c. w związku z art. 6 ust. 1 Dyrektywy 93/13; - art. 189 k.p.c.; - art. 496 k.c. w zw. z art. 497 k.c. w zw. z art. 455 k.c. i 481 k.c.; - art. 58 § 1 i 3 k.c. w zw. z art. 353¹ k.c. w zw. z art. 69 ust. 1 i 2 Prawa bankowego; - art. 385¹ § 1 i art. 385² k.c. w zw. z art. 4 ust. 2 Dyrektywy 93/13;
2. naruszenie przepisów postępowania, tj. art. 327¹ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c.

Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i orzeczenie co do istoty sprawy, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną powodowie wnieśli o jej oddalenie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna podlegała oddaleniu jako niezasadna.

Nie doszło do naruszenia przepisów postępowania. Powołanie art. 327¹ § 1 k.p.c. zmierza jedynie do podważenia argumentacji powołanej przez Sąd drugiej instancji, który w uzasadnieniu szczegółowo i wnikliwie odniósł się do zarzutów zawartych w apelacji. Naruszenie przez sąd drugiej instancji zasad sporządzania uzasadnienia orzeczenia (aktualnie uregulowanych w art. 327¹ oraz art. 387 § 2¹ k.p.c.) jedynie wyjątkowo może stanowić usprawiedliwioną podstawę kasacyjną, co

ma miejsce, gdy wskutek uchybienia wymaganiom stawianym uzasadnieniu zaskarżone orzeczenie nie poddaje się kontroli kasacyjnej (zob. postanowienie SN z 28 stycznia 2025 r., II CSKP 332/23).

Odnosząc się do zarzutów naruszenia prawa materialnego problematyka, na którą powołuje się skarżący, była już przedmiotem wypowiedzi Sądu Najwyższego i Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (zob. np. uchwała SN z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21, OSNC 2021, nr 9, poz. 56; wyroki SN: z 4 kwietnia 2019 r., III CSK 159/17; z 9 maja 2019 r., I CSK 242/18; z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18; z 2 czerwca 2021 r., I CSKP 55/21; z 3 lutego 2022 r., II CSKP 415/22; podobnie w orzecznictwie TSUE zob. wyroki: z 30 kwietnia 2014 r., C-26/13, Kásler i Káslerné Rábai, pkt 49-50; z 26 lutego 2015 r., C-143/13, Matei, pkt 54; z 23 kwietnia 2015 r., C-96/14, Van Hove, pkt 33; z 20 września 2017 r., C-186/16, Andriiciuc i in., pkt 35; z 14 marca 2019 r., C-118/17, Dunai, pkt 48; z 3 października 2019 r., C-260/18, Dziubak, pkt 44).

Trafność i aktualność przyjętej przez sądy powszechne oceny sprawy niniejszej potwierdza pogląd, wyrażony w uchwale pełnego składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22. W orzeczeniu tym wyjaśniono m.in., że w razie uznania, że postanowienie umowy kredytu indeksowanego, odnoszące się do sposobu określania kursu waluty obcej, stanowi niedozwolone postanowienie umowne i nie jest wiążące, w obowiązującym stanie prawnym nie można przyjąć, że miejsce tego postanowienia zajmuje inny sposób określenia kursu waluty obcej wynikający z przepisów prawa lub zwyczajów. Ponadto Sąd Najwyższy przesądził także, że w razie niemożliwości ustalenia wiążącego strony kursu waluty obcej w umowie kredytu indeksowanego, umowa nie wiąże także w pozostałym zakresie. Jeżeli w wykonaniu umowy kredytu, która nie wiąże z powodu niedozwolonego charakteru jej postanowień, bank wypłacił kredytobiorcy całość lub część kwoty kredytu, a kredytobiorca dokonywał spłat kredytu, powstają samodzielne roszczenia o zwrot nienależnego świadczenia na rzecz każdej ze stron. Jeżeli umowa kredytu nie wiąże z powodu niedozwolonego charakteru jej postanowień, bieg przedawnienia roszczenia banku o zwrot kwot wypłaconych z tytułu kredytu rozpoczyna się co do zasady od dnia następującego po dniu, w którym kredytobiorca zakwestionował względem banku związanie

postanowieniami umowy. Jeżeli umowa kredytu nie wiąże z powodu niedozwolonego charakteru jej postanowień, nie ma podstawy prawnej do żądania przez którąkolwiek ze stron odsetek lub innego wynagrodzenia z tytułu korzystania z jej środków pieniężnych w okresie od spełnienia nienależnego świadczenia do chwili popadnięcia w opóźnienie co do zwrotu tego świadczenia. Sąd Najwyższy rozpoznający niniejszą sprawę jest związany cytowaną uchwałą na podstawie art. 88 ustawy o SN.

Nie można przyjąć, aby postanowienia umowy kredytowej odsyłające do kursu stosowanego przez bank były odzwierciedleniem ogólnej normy, przewidującej obowiązek ogłaszania kursów walut, wyrażonej w art. 111 ust. 1 pkt 4 ustawy - Prawo bankowe (m.in. postanowienia SN: z 21 grudnia 2023 r., I CSK 5177/22; z 12 lutego 2025 r., I CSK 601/24).

W orzecznictwie wypracowano jednolite stanowisko, że wykładnia art. 385¹ § 1 k.c. nie daje podstaw do przyjęcia, że w ramach oceny abuzywności postanowienia istotny jest sposób jego stosowania przez bank. Przepis ten jest bowiem instrumentem kontroli treści umowy, przedmiotem oceny jest treść normatywna postanowienia umownego, a jej punktem odniesienia - sposób oddziaływania postanowienia na prawa i obowiązki konsumenta. Sankcje będące konsekwencją abuzywności postanowień umownych działają ze skutkiem ex tunc, co oznacza, że zdarzenia o charakterze następczym w stosunku do daty zawarcia umowy zawierającej klauzule abuzywne - z wyjątkiem woli konsumenta - pozostają bez znaczenia dla takiego charakteru postanowień umownych. W konsekwencji bez znaczenia jest to, w jaki sposób pozwany rzeczywiście stosował abuzywne postanowienia umowne, w szczególności czy przynosiły mu one nieuzasadnione korzyści i czy opierały się na powszechnej i utrwalonej praktyce bankowej. Dla oceny abuzywności postanowień umownych nie ma znaczenia przyczyna zawarcia przez kredytobiorcę umowy, sposób jej wykonywania czy interes banku, który w relacji z konsumentem stosował klauzule niedozwolone (zob. m.in. uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 20 listopada 2015 r., III CZP 17/15 i z 20 czerwca 2018 r., III CZP 29/17, OSNC 2019, nr 1, poz. 2 oraz orzecznictwo TSUE przytoczone w ich uzasadnieniu).

W przypadku dokonywania wykładni art. 385¹ § 1 i 2 k.c., klauzule

przeliczeniowe odsyłające do określenia kursu waluty do tabel banku, jednostronnie przez niego kształtowanych, traktowane są jako abuzywne. Istnienie umocowania ustawowego do tworzenia tabel bankowych nie rozstrzyga bowiem mechanizmu kształtowania tych tabel. Mechanizm przeliczania walut w tabelach bankowych powinien być zrozumiały, czytelny i transparentny, by konsument mógł ustalić wysokość swoich świadczeń przy dokonywaniu przeliczeń (zob. postanowienie SN z 5 lutego 2025 r., I CSK 12/24).

W niniejszej sprawie nie wystąpiła żadna z przesłanek, które umożliwiłyby wypełnienie powstałej luki po usunięciu postanowień abuzywnych. W przepisach prawa polskiego brak jest przepisu dyspozytywnego, pozwalającego na ustalenie kursu wymiany walut w sytuacji, gdy postanowienie umowne określające taki kurs jest bezskuteczne. Przepisem takim nie jest w szczególności art. 358 § 2 k.c.

Klauzule indeksacyjne zawarte w umowie stron, jak prawidłowo stwierdziły Sądy *meriti*, nie sprostają testowi transparentności. W orzecznictwie TSUE wskazano, że wymóg, zgodnie z którym warunek umowny musi być wyrażony prostym i zrozumiałym językiem, powinien być rozumiany jako nakazujący nie tylko, by dany warunek był zrozumiały dla konsumenta z gramatycznego punktu widzenia, ale także, by umowa przedstawiała w sposób przejrzysty konkretne działanie mechanizmu wymiany waluty obcej, do którego odnosi się ów warunek. Również związek między tym mechanizmem a mechanizmem przewidzianym w innych warunkach dotyczących uruchomienia kredytu musi być przedstawiony tak, by konsument był w stanie oszacować, w oparciu o jednoznaczne i zrozumiałe kryteria, konsekwencje ekonomiczne tej umowy (wyrok TSUE z 30 kwietnia 2014 r., Kásler i Káslerné Rábai, C-26/13, pkt 75 i kolejne, które się na niego powołują). Chodzi o możliwość ustalenia treści stosunku zobowiązaniowego, w tym zwłaszcza rozmiaru przyszłego świadczenia konsumenta, przy wykorzystaniu zobiektywizowanego kryterium przeciętnego konsumenta (zob. wyroki SN: z 2 czerwca 2021 r., I CSKP 55/21; z 27 lipca 2021 r., V CSKP 49/21, i z 3 lutego 2022 r., II CSKP 415/22).

Postanowienia uprawniające bank do jednostronnego ustalenia kursów walut są nietransparentne, ponieważ pozostawiają pole do arbitralnego działania banku, a równocześnie obarczają kredytobiorcę nieprzewidywalnym ryzykiem.

W konsekwencji postanowienia umowy określające zarówno zasady przeliczenia na złote kwoty udzielonego kredytu przy jego wypłacie, jak i przeliczenia spłacanych rat, pozwalające bankowi swobodnie kształtować kurs waluty obcej, mają charakter niedozwolonych postanowień umownych (zob. wyrok SN: z 28 stycznia 2025 r., II CSKP 786/23; z 20 września 2024 r., II CSKP 1094/23).

Sąd Najwyższy wielokrotnie wskazywał, że postanowienia, które uprawniają bank do jednostronnego ustalenia kursów walut są nietransparentne, gdyż pozostawiają pole do arbitralnego działania banku i obarczają kredytobiorcę nieprzewidywalnym ryzykiem. W konsekwencji mają charakter niedozwolonych postanowień umownych (zob. wyroki SN: z 22 stycznia 2016 r., I CSK 1049/14, OSNC 2016, nr 11, poz. 134; z 1 marca 2017 r., IV CSK 285/16; z 24 października 2018 r., II CSK 632/17; z 13 grudnia 2018 r., V CSK 559/17; z 27 lutego 2019 r., II CSK 19/18; z 4 kwietnia 2019 r., III CSK 159/17; z 9 maja 2019 r., I CSK 242/18; z 29 października 2019 r., IV CSK 309/18, OSNC 2020, nr 7-8, poz. 64; z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD 2021, nr B, poz. 20; z 30 września 2020 r., I CSK 556/18; z 2 czerwca 2021 r., I CSKP 55/21; z 27 lipca 2021 r., V CSKP 49/21, i z 3 lutego 2022 r., II CSKP 415/22; z 26 maja 2022 r., II CSKP 650/22; z 31 stycznia 2023 r., II CSKP 334/22; z 8 lutego 2023 r., II CSKP 978/22). Sprzeczność z dobrymi obyczajami i naruszenie interesów konsumenta polega w tym przypadku na uzależnieniu wysokości świadczenia banku oraz wysokości świadczenia konsumenta od swobodnej decyzji banku, przy czym dla tej oceny nie ma znaczenia, czy bank w rzeczywistości z tej swobody korzystał, niekorzystnie kształtując pozycję konsumenta.

Klauzula indeksacyjna odnosi się do zwrotu sumy zaciągniętego zobowiązania i określając wysokość poszczególnych rat, wpływa na wysokość świadczenia kredytobiorcy. Klauzula ryzyka walutowego oraz klauzula kursowa (spreadowa) stanowią elementy składające się na całościowy mechanizm indeksacji i mogą funkcjonować tylko łącznie. W umowie kredytu indeksowanego do waluty obcej przeliczenie wypłaconej kwoty kredytu na walutę obcą przy wypłacie kredytu służy temu, by można było ustalić wysokość zadłużenia i w konsekwencji wysokość pozostających do spłaty rat kredytu (zob. wyrok SN z 4 kwietnia 2019 r., III CSK 159/17). Z uwagi na ścisłe powiązanie obu klauzul dla uznania całego mechanizmu

indeksacji za niedozwolony wystarczające jest uznanie za abuzywną jednej z tych klauzul (zob. wyrok SN z 25 listopada 2024 r., II CSKP 1110/24).

Jak wyjaśniono w orzecznictwie Sądu Najwyższego, jeżeli eliminacja niedozwolonego postanowienia umownego doprowadzi do takiej deformacji regulacji umownej, że na podstawie pozostałej jej części nie da się odtworzyć treści praw i obowiązków stron, to nie można przyjąć, iż strony są związane pozostałą częścią umowy. Koresponduje to z art. 6 ust. 1 Dyrektywy 93/13/EWG, który przewiduje, że nieuczciwe warunki w umowach zawieranych przez sprzedawców lub dostawców z konsumentami nie będą wiążące dla konsumenta, a umowa w pozostałej części będzie nadal obowiązywała strony, jeżeli jest to możliwe po wyłączeniu z niej nieuczciwych warunków (zob. np. wyroki SN z: 27 lipca 2021 r., V CSKP 49/21; 2 czerwca 2021 r., I CSKP 55/21). Wyeliminowanie abuzywnych postanowień umownych rodzi zatem konieczność dokonania oceny, czy umowa w pozostałym zakresie jest możliwa do utrzymania. Jak wskazał Sąd Najwyższy, wyeliminowanie ryzyka kursowego, charakterystycznego dla umowy kredytu indeksowanego do waluty obcej i uzasadniającego powiązanie stawki oprocentowania ze stawką LIBOR, jest równoznaczne z tak daleko idącym przekształceniem umowy, że należy ją uznać za umowę o odmiennej istocie i charakterze, choćby nadal chodziło tu tylko o inny podtyp czy wariant umowy kredytu. Oznacza to z kolei, że po wyeliminowaniu tego rodzaju klauzul utrzymanie umowy o charakterze zamierzonym przez strony nie jest możliwe, co przemawia za jej całkowitą nieważnością (wyroki SN z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18; z 19 maja 2022 r., II CSKP 797/22). Stanowisko to znalazło także swoje potwierdzenie w uchwale pełnego składu Izby Cywilnej z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22, w pkt 2 której stwierdzono, że w razie niemożliwości ustalenia wiążącego strony kursu waluty obcej w umowie kredytu indeksowanego lub denominowanego, umowa nie wiąże także w pozostałym zakresie. Stwierdzenie nieważności umowy mieści się zatem w zakresie sankcji, jaką Dyrektywa 93/13/EWG przewiduje w związku z wykorzystywaniem przez przedsiębiorcę nieuczciwych postanowień umownych.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że postanowienia umowy kredytu, zarówno określające zasady przeliczenia kwoty udzielonego kredytu na złote przy wypłacie kredytu, jak i spłacanych rat na walutę obcą, stanowią

postanowienia określające świadczenia główne stron i jeżeli sformułowane są w sposób niejednoznaczny, pozwalając bankowi swobodnie kształtować kurs waluty obcej, to mają charakter niedozwolonych postanowień umownych w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c. (m.in wyroki: z 22 stycznia 2016 r., I CSK 1049/14, OSNC 2016, nr 11, poz. 134; z 1 marca 2017 r., IV CSK 285/16; z 24 października 2018 r., II CSK 632/17; z 13 grudnia 2018 r., V CSK 559/17; z 27 lutego 2019 r., II CSK 19/18; z 4 kwietnia 2019 r., III CSK 159/17; z 9 maja 2019 r., I CSK 242/18; z 29 października 2019 r., IV CSK 309/18, OSNC 2020, nr 7-8, poz. 64; z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD 2021, nr B, poz. 20; z 30 września 2020 r., I CSK 556/18; z 2 czerwca 2021 r., I CSKP 55/21; z 27 lipca 2021 r., V CSKP 49/21; z 3 lutego 2022 r., II CSKP 415/22; z 28 września 2022 r., II CSKP 412/22, OSNC-ZD 2022, nr 4, poz. 54, i z 17 marca 2023 r., II CSKP 924/22).

Podsumowując, zarzuty skargi okazały się nieuzasadnione. Bezzasadny okazał się zarzut naruszenia prawa materialnego, tj. art. 385¹ § 2 w zw. z art. 385¹ § 1 k.c. poprzez błędną wykładnię. Przy przyjęciu możliwości rozróżnienia klauzuli przeliczeniowej od klauzuli indeksacyjnej jako klauzuli normatywnej (ogólnej), usunięcie z umowy klauzul przeliczeniowych skutkować musi upadkiem spornej umowy. Brak jest bowiem możliwości inkorporowania do umowy jakichkolwiek przepisów prawa powszechnie obowiązującego przez sąd „z urzędu” jak też wymaganej w tym przedmiocie zgody konsumenta. Badanie pod kątem abuzywności postanowień wzorców umownych odbywa się z uwzględnieniem chwili zawarcia umowy. Eliminacja postanowień odsyłających do tabelarycznych kursów bankowych powoduje nie dającą się usunąć lukę w umowie, na skutek czego nie może ona być w praktyce wykonywana.

Jak niezasadny należało ocenić zarzut naruszenia art. 189 k.p.c. W orzecnictwie Sądu Najwyższego powszechnie dopuszcza się bowiem wystąpienie z żądaniem ustalenia nieistnienia stosunku kredytu ze względu na nieważność umowy kredytu (zob.m.in. wyroki Sądu Najwyższego z 10 maja 2022 r., II CSKP 163/22, niepubl.; z 20 czerwca 2022 r., II CSKP 701/22, niepubl. i z 28 lipca 2023 r., I CSK 611/22; zob. także uchwały Sądu Najwyższego z 23 września 2020 r., III CZP 57/10, OSNC 2011, Nr 2, poz. 14 i z 15 września 2020 r.,

III CZP 87/19, OSNC 2021 r., Nr 2, poz. 11 oraz wyrok Sądu Najwyższego z 6 listopada 2015 r., II CSK 56/15). Skuteczne powołanie się na interes prawny w rozumieniu art. 189 k.p.c. wymaga wykazania przez powoda, że wyrok wydany w tego rodzaju sprawie wywoła takie konsekwencje prawne w stosunkach między stronami, w wyniku których ich sytuacja prawna zostanie określona jednoznacznie, nie będzie budziła wątpliwości, co spowoduje w konsekwencji, iż zostanie usunięta niepewność co do istnienia określonych praw i obowiązków stron oraz ryzyko ich naruszenia w przyszłości (zob. wyrok SN z 12 stycznia 2022 r., II CSKP 212/22). Skarżący nie wykazał potrzeby ponownego badania kryteriów zastosowania w sprawach kredytów frankowych art. 189 k.p.c.

Mając na uwadze zaprezentowane argumenty, Sąd Najwyższy oddalił skargę kasacyjną na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. jako nie mającą uzasadnionych podstaw.

O kosztach postępowania kasacyjnego Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 98 § 1, 1¹ i 3 k.p.c. w zw. z art. 99 k.p.c. w zw. z § 2 pkt 6 w zw. z § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych.

Agnieszka Jurkowska-Chocyk Agnieszka Góra-Błaszczkowska Dariusz Pawłyszcz

(P.H.)

[SOP]